

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

תוכן

- א. שעל בעל הבור להעלות שור מבורו.....1
- ב. אין שמין לא לגנב ולא לגזול אלא לנזקין.....2
- ג. לשואל שמין.....4
- ד. שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מונין לה מן הראשון ... לחוש חוששת מימנא לא ממניא אלא לשני.....5
- ה. שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה סימן ולד באשה סימן ולד בבהמה.....6
- ו. בכור שנמרף בתוך ל' יום אין פודין אותו.....6
- ז. בהמה גסה ... במסירה ... זו וזו במשיכה.....7
- ח. האחין שחלקו מה שעליהן שמין ומה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין ... פעמים אף מה שעליהן אין שמין ... בגדול אחי דניחא להו דלשתמעון מיליה.....8
- ט. שומר שמסר לשומר חייב ... אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר חייב דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה האי לא מהימן לי בשבועה.....10
- י. עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה הימנו.....11
- יא. שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה הימנו ... לית ליה קלא.....11

דף יא.

א. שעל בעל הבור להעלות שור מבורו

כבר התבאר לעיל דף י: שמשעה שנודע לניזק על הנזק¹, מוטל עליו לטפל במכירתה או לשמרה שלא יפחת ערכה, ואם נודע לו ולא טיפל בה, ונפסדה הנבילה משעת הנזק עד שעת תשלומין, ההפסד של ניזק, ומ"מ מוטל על

¹ שו"ע ונו"כ תנ"ב

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

המזיק לטרוח בנבילה ולהמציאה למקום שיוכל הניזק ליטלה, או² שהניזק יטפל בה ויקח ההוצאות מן המזיק³.

כיצד, כגון⁴ שנפל השור לבור ומת, מעלה הנבלה מהבור ונותנה לניזק, כלומר שהמזיק מחויב ליתן הוצאות שצריכין ליתן להמעלין מהבור, אבל הטיפול להשתדל להעלותה מוטל על הניזק, וחוזר ולוקח ההוצאה מהמזיק⁵, ואחר כך שמיין לו פחת נבלה, שנאמר (שמות כא פסוק לד), פֶּסֶף יָשִׁיב לְבַעְלֵיו יְהִיָּה לוֹ, מלמד שהוא חייב להשיב את הנבלה ואת הפחת שפחתה מן החי, לניזק.

אולם לא רצה הניזק לטרוח ולא הוציא הנבלה מן הבור, ומחמת כך נפסדה ההפסד על הניזק⁶.

ב. אין שמיין לא לגנב ולא לגזלן אלא לניזקין

הגניבה והגזילה⁷ כשהם בעין ביד הגנב והגזלן, צריכים להחזירה בעין.

² ומדברי השיטה מקובצת ב"מ דף צ"ו [ע"ב ד"ה זיל] בשם הרמב"ן מבואר דלא ס"ל כמ"ש הסמ"ע לדעת הרא"ש [ב"ק פ"א סי' י"א] והטור [סעיף ד'], אלא דגוף הטורח חל על המזיק, ומ"מ האחריות היא על הניזק שמיד שידע הוא צריך להשתדל לתבוע להמזיק שיעלנה, ואם תבעו ונתרשל המזיק חייב, ואם ידע הניזק ולא תבעו להעלותה, מדשתק הא קמן דלא קפיד שתהיה שם והרי היא על אחריותו ופסידא דניזק הוא, ע"ש עוד. פ"ת שם א

³ סמ"ע שם סק"ב וסק"ח כתב שאם לא ירצה המזיק לטפל וגם לא ליתן ההוצאות צריך לשלם כל הפחת שנפחת ממה שהיה שווה כשהיה חי, ולכאורה כיון שלמעשה צריך הניזק לעשות כן, יוציאנו, וכשם שיגבה הניזק יגבה גם ההוצאות, וכן תמה הט"ז, ואם לא הוציאו ונפחת מחמת שהותו בבור, איזה דאפסיד אנפשיה, וב"כ בפת"ש בשם שו"ת בית אפרים חו"מ סימן לה, עיין שם, ועי' אולם המשפמ.

⁴ שו"ע ונו"כ שם ג

⁵ סמ"ע שם ב

⁶ סמ"ע שם ח

⁷ שו"ע ונו"כ שם ב

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

נשתנה הגזילה ביד הגזול⁸, אף על פי שלא נתייאשו הבעלים, הרי נקנית לו גוף הגזילה⁹ ואינו חייב להחזיר אלא דמים¹⁰, ובלבד שלא יהא שנוי החוזר לכמות שהיה, ויש אומרים¹¹ שגם בשנוי מעשה צריך שישתנה גם שם החפץ.

גנב או גזל כלי ושברו¹² או פחתו בידים, או נשבר או נפחת מאליו, או נתקלקל, אינו יכול להחזיר החפץ המקולקל ולהשלים הפחת, ואין אומרים יתן השברים לבעלים וישלים עליהם מה שפחת, אלא יקה הגזול החפץ לעצמו, ויתן לגזול חפץ שלם או דמיו¹³.

אולם אם נשבר רק מעט ושמו עליו שאינו קונה בשינוי¹⁴, והבעלים רוצים ליטול הכלי, ושהגנב והגזול ישלימו עליהם מה שנפחת שומעין להם¹⁵, דלא אמרו שחייבים ליתן

⁸ בקצה"ח שם סק"ג משמע דשנוי ממילא ג"כ מיקרי שנוי, ומדברי רש"י מדייק דבעינן שנוי בידים, ונשאר בצ"ע. וכתב בערוה"ש דלא בעינן שנוי למעליותא, שאפילו גזל עץ ועשה ממנו קרשים ששוים פחות מיקרי שנוי. ועי' מרחשת ח"ב סימן ל' שכתב בדעת הרמב"ם דשנוי לגרעותא לא חשיב שנוי, אלא שמ"מ חייב מדין שומר. וכתב באמרי בינה דיני פסח סימן כד שאינו קונה בשנוי אלא כשנתכוין לגזול, כיון שנקנה לו הגזילה לענין חיוב אונסין, אבל כשלא נתכוין לגזול אינו קונה ובנה"מ סימן רע"ב משמע שאפילו אינו מתכוין לגזול קונה בשנוי, ואפשר דשאני התם דעכ"פ מתכוין לקנות השבח, ונראה שהקונה מגנב ג"כ אינו קונה בשנוי, שלא נאמר אלא בגנב וגזול עצמו. ועיין פתחי חושן חלק ה פרק ב הערה ג.

⁹ שו"ע ונו"כ שם שם ה

¹⁰ כמ"ז סוף סימן שנד משמע דהא דשנוי קונה היינו שהברירה ביד הגנב שלא להחזיר החפץ אלא דמים, אבל אם הגנב רוצה להחזיר החפץ והבעלים אינו רוצה אלא דמים, הדין עם הגנב, ואפשר שלמד כן מדנקטו חז"ל לשון קנין בשנוי, והרי אין קנין בעל כרחו, ובנה"מ סימן שנא סק"א משמע דשנוי קונה בע"כ, ומבואר ברא"ש בפ"ט דב"ק דאע"פ שקנאו בשנוי אינו משלם כשעת שנוי, שמשעת שנוי נקנה לו גוף הגזילה למפרע משעת הגזילה, וכ"כ היש"ש שם, ועי' ביאור הגר"א בגמרא בדרף צה ע"א ד"ה משלם שמפרש דברי התוס' באופן אחר, ולפי"ז אפשר שחולקים על הרא"ש, וגם בדברי חיים דיני גניבה סימן יח הביא מדברי כמה ראשונים שחולקים (עי' נה"מ סימן שמו סק"ט שגם מדבריו נראה שאינו קונה למפרע).

¹¹ רמ"א שם ו, ובקצה"ח כתבו בשם התורת חיים שחולק, וסובר שכן גם דעת הרמב"ם, שבשנוי מעשה א"צ שנוי שם, והש"ך דחה דבריו, וכן הסכמת רוב האחרונים בדעת הרמ"א.

¹² שו"ע ונו"כ שם ה, שסב יג

¹³ ולא דמי לשאר נזקין דשמין להן השברים, אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא. אי בעית אימא קרא, גבי גנב כתיב חיים שנים ישלם, חיים ולא מתים, ובגזול כתיב אשר גזל כעין שגזל יחזיר לאפוקי שברים, אבל בשאר נזקין כתיב [שם כא, לד] והמת יהיה לו מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה. אי בעית אימא סברא והיינו טעמא גנב וגזול מיד שהוציאו הגניבה או הגזילה מרשות בעלים קנה אותה והוא שלהם ונשבר או נפחת, ברשותם נשבר ונפחת והם צריכים לשלם מה שגנבו וגזלו, אבל מזיק לא קנה הדבר הניזק ואינו חייב לשלם אלא מה שהזיק. לבוש ומעם הראשון שם ובסמ"ע שנד י

¹⁴ שאם לא כן הרי קנאו הגנב והגזול בשינוי סמ"ע שם שנד יא מהמ"מ

¹⁵ בנה"מ סימן שמו סק"ט כתב שבכלי שנשבר באופן שיש בו דין שנוי, אף אם נתייקרו השברים, הריזק לגזול, וכן בהמה שמתה והנבילה שוה יותר, עיין שם. ולבאורה נראה דכל זה אינו אלא לתירוץ המ"מ והסמ"ע, אבל לפי תירוץ המ"ז יש לעיין בזה, דאפשר שחידוש הוא שחידשה תורה בשברים שהברירה ביד הבעלים, וא"כ אף היוקר הוא שלו, ומ"מ נראה שאף לסברת המ"ז אינו אלא לענין שיכול לתבוע החזרת השברים, אבל אם אינו רוצה בשברים, אפשר שמודה המ"ז שאינו יכול לתבוע שבח השברים, ועוד אפשר שאפילו כשרוצה הבעלים בשברים אפשר שאין החידוש אלא בכדי שווים בשעת שבירה, אבל מה שנתיקר משעת שבירה ואילך, כיון שסוף סוף שנוי הוא, ומן התורה קונה, אף על פי שחייב לתת לו השברים, צריך הבעלים להחזיר

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

כלי שלם או דמיו אלא משום תקנת הבעלים ואם הם אינם רוצים בתקנה הרשות בידם ושומעין להם.

ואם נשתנה שינוי גמור כשאין לו מעות, ובא לשלם במטלטלין, י"א¹⁶ שיכול הגזל לומר כיון שאינך משלם במעות, נחא לי טפי בכלי זה משאר מטלטלין¹⁷.

וכן י"א¹⁸ אין גרוע שברים אלו משאר מטלטלין, וגם אם הבעלים אינו רוצה בהם שמין אותם לבעלים ומשלם בהם ככל שוה כסף. וי"א¹⁹ שבמקום שחייב הגזלן לשלם דמים, אם יש לו מעות מזומנים אינו יכול לשלם בשוה כסף, אבל אם אין לו מעות יכול לסלקו במטלטלין, וגם בחפץ הגזילה שנפחת, כשאר שוה כסף לפי שוויו עתה.

ג. לשואל שמין

השואל חפץ ונשבר²⁰, או פרה ומתה²¹, באופן שחייב לשלם, שמין השברים או הנבילה ומחזיר לבעלים, ומשלים ההפרש, ממה שהיה שוה בשעת שאלה לבין מה ששוה עתה, ואינו חייב לתת לו כלי אחר או בהמה אחרת, אלא מחזיר השברים או הנבילה והבעלים מטפל למכרו. בין הוזלו השברים לאחר השבירה ובין נתייקרו²².

לו מה שנתייקרו, וצ"ע. ואם הוזלו השברים, כתב בנה"מ סימן שסג סק"ו דכיון שאין שמין לגזלן, פחת הוזל על הגזלן, ונראה שבזה לכו"ע הדין כן, (עי' בדיני פקדון פרק ז' בדין הוקרו או הוזלו השברים), ועוד כתב שם בשם הרשב"א שדוקא בגזלן ממש, פחת השברים על הגזלן, אבל בשואל שלא מדעת, לא קנסוהו כל כך, ואם הוזלו השברים פחת הוזל על הבעלים (ויש להסתפק אם כוונתו גם שיכול להחזיר השברים אף שלא ברצון הבעלים). וכתב בנה"מ דהיינו דוקא אם הוזלו, אבל אם נאנסו לגמרי, ודאי חייב כדין שואל שלא מדעת, וכוונתו דלא עדיף מנאנס בלא שבירה שחייב כיון שדינו כגזלן.

¹⁶ סמ"ע שם ס"ק כג ועי' חזו"א ב"ק סימן ז' סק"א.
¹⁷ בנה"מ סימן שמו סק"ט כתב שבכלי שנשבר באופן שיש בו דין שנוי, אף אם נתייקרו השברים, הריוח לגזלן, וכן בהמה שמתה והנבילה שוה יותר, עיין שם. ואם הוזלו השברים, כתב בנה"מ סימן שסג סק"ו דכיון שאין שמין לגזלן, פחת הוזל על הגזלן.

¹⁸ ש"ך שני שם ז' שלדעת כמה פוסקים לא קיי"ל כהרמ"ה, ואפילו יש לו מעות יכול לסלקו במטלטלין,
¹⁹ רמ"א שני שם ובביאור הגר"א כתב שלדעת התוס' בב"ק אפילו אין לו מעות אינו יכול לסלקו בשברים, אלא או מעות או מטלטלין שלמים, ועי' שו"ת בית אפרים חו"מ סימן ה' ובחזו"א ב"ק סימן ז' סק"ה,

²⁰ שו"ע נו"כ שד"מ ב

²¹ כתב בנה"מ (סימן שמו ס"ק יא) שאם נאנס החפץ תוך זמן השאלה, כשבא לשלם מנכה דמי שווי ההשתמשות עד תום זמן השאלה שהפסיד, וכן מה שהיה נפחת מחמת מלאכה עד סוף הזמן.

²² היינו שהפסד הוזל וריוח היוקר של משאיל.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

ואם נגנבו השברים²³ חייב לשלם²⁴, ויש מחייבים²⁵ בשואל אפילו כשנאנסו, ואם אמר לו השואל טול שבריק²⁶, פטור מאונסין²⁷, ויש פוטרם גם בגניבה ואבידה²⁸.

ד. שליא שיצתה מקצתה ביום ראשון ומקצתה ביום שני מונין לה מן הראשון ... לחוש חוששת מימנא לא ממניא אלא לשני

יולדת טמאה כנדה אפילו לא ראתה דם, ואין האשה טמאה לידה עד שיגמר צורת הולד וקים להו לחז"ל²⁹ שאין צורת הולד נגמרת בבטן בפחות ממ"א יום בין לזכר בין לנקיבה, ואם יצאה שליא חוששת לשליא שמא היה בו נקבה ונותנין לה ימי טומאה של נקבה מעת יציאת השליא.

יצתה מקצת³⁰ שליא ביום א' ולא נגמרה יציאתה עד יום שני, חוששת ללידה מיום ראשון³¹, דקיימא לן אין שליא בלא מקצת ולד. ובימינו טמאה בכל מקרה בפתיחת הרחם כבר מיום הראשון³².

²³ רמ"א שם הגר"א והקצ"ח (סק"ב) כתבו שלאחר שנשבר כלתה שאלתו ואינו אלא ש"ש ופטור מאונסין, וכן הביא הב"י בשם תלמידי הרשב"א.

²⁴ שמכיוון שנשבר כלתה שאלתו, ודינו כשואל לאחר שכלה הזמן, שדינו כשומר שכר, וכן הגר"א והקצ"ח (סק"ב) כתבו שלאחר שנשבר כלתה שאלתו ואינו אלא ש"ש ופטור מאונסין, וכן הביא הב"י בשם תלמידי הרשב"א. ומשמע בסמ"ע (סק"ז) דה"ה בנשבר מחמת מלאכה. ולפ"ז שוכר שנעשה שומר הינם לאחר זמנו, פטור מגניבה ואבידה על השברים. ולשיטת הפוסקים דלהלן שבשואל חייב על השברים באונס, מסתבר שגם ש"ש חייב בגו"א. ויש לעיין כשהוקרו השברים או שהזול, אם מחשבים כפי שווים בשעת גניבה ואבידה או כפי שעת שבירה. פתחי חושן חלק ג פרק י הערה מא

²⁵ ברמ"א שם ובסמ"ע ז' דעכ"פ כל זמן שלא אמר טול את שלך חייב באונסין,

²⁶ ובהגהות דרו"פ, דהאי טול את שלך היינו שהביאם לפניו וסירב המשאל לקבלם, אבל באמירה בעלמא אינו נפטר משמירה, שהרי מוטל עליו להחזיר החפץ למשאל, עיין שם, ועי' שו"ת בית אפרים (חו"מ סימן לה), ועי' פרק ז' (סעיף ה) בדין טול את שלך בהלואה ופקדון.

²⁷ אבל בגניבה ואבידה חייב אפילו באמר טול את שלך.

²⁸ הגר"א, קצ"ח ונה"מ, ומשמע מדבריהם שעכ"פ כשומר חנם חייב בפשיעה. ובקצ"ח מצדד לומר שאפילו כש"ח אינו לאחר שהודיעו. וכתב בערוה"ש שאם אף לאחר שנשבר עדיין שם כלי עליו אלא שנפחת הרבה, פשיטא דדינו כשואל. ולענ"ד נראה דאף אם שם כלי עליו, אם אינו ראוי למלאכה ששאל, שוב דינו כשברים, שגם באופן זה כלתה שאלתו. פתחי חושן שם הערה מה

²⁹ נדה לא:

³⁰ שו"ע ונו"ב יו"ד קצד ו

³¹ דחיישנן שמא רוב מיחוי הולד היה באותו מקצת שיצא ביום ראשון והרי הוא כילוד וטמאה משום לידה אפילו היתה לידה יבישתא

³² לדידן דקיימא לן [סימן קפח סעיף ג] דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם, בלאו הכי טמאה מיום הראשון משום פתיחת הקבר. דאין לומר דמיירי שיצא ביום הראשון רק דבר דק כשפופרת דק שבדקין, דבכהאי גוונא אין לנו לחוש שיש בו הראש או רוב מיחוי של ולד. ואם נשתהה יציאת השליא הרבה ימים אחר יציאת אותו

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

אבל אינה מונה את ארבע עשרה יום של טומאת יולדת נקיבה אלא מיום שני, שיש לחשוש שמא ביום ראשון לא יצא מן הולד אלא המיעוט, והרוב ביום שני יצא והיתה עיקר הלידה ביום שני, לפיכך מונה ליום שני.

ה. שליא שיצתה מקצתה אסורה באכילה סימן ולד באשה סימן ולד בבהמה

השוחט בהמה מעוברת³³ אפילו השליא מותרת באכילה, ושליא שיצתה מקצתה³⁴ ושחט את הבהמה, אם היתה שליא זו קשורה בולד מה שיצא ממנה אסור והשאר מותר, ואם לא היתה קשורה בו כולה אסורה, שמא שליא זו שיצתה מקצתה הלך לו ולד שהיה בה וולד זה שנמצא בבטן הלכה שליא שלו, ואין צריך לומר שאם לא נמצא בבטן ולד כלל שהשליא כולה אסורה.

דף יא:

ו. בכור שנטרף בתוך ל' יום אין פודין אותו

אם נעשה הבן³⁵ טריפה ודאית³⁶ קודם שעברו עליו ל' יום אינו חייב לפדותו, אפילו נשאר חי זמן ארוך לאחר ל', שכן מקרא [במדבר יח פסוק טו] אָךְ פְּדֶה תִּפְדֶּה, יכול אפילו נטרף תוך ל' יום, תלמוד לומר אָךְ, חלק.

מקצת, וודאי דאיכא נפקא מינה, דאם לא היתה טמאה רק משום פתיחת הקבר היה די בשבעה ימים, אבל עכשיו שאנו חוששים משום לידה, טמאה י"ד ימים משום ספק נקבה, אף על פי שעדיין לא יצא כל השליא רק מקצת. סדרי טהרה שם יז, אולם בלבנון נטע סוף סק"ז מובא בדרכ"ת שם לא עמד ע"ט הס"ט בזה והשיג ע"ד בזה וכ' דאף שלדין הש"ס דאין שליא פחותה מטפח כן הוא שמקצת שליא צריך שיעור קצת לענין רובו או לראשו אבל עכשיו דקיי"ל דאין שיעור לשליא כמ"ש הב"י ה"ה דגם לדין מקצת שליא אין שיעור.

³³ רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ה הלכה יג

³⁴ והנה הרי"ף והטור השמיטו דין זה ולא מצאנו טעם למה וראיתי בס' דמשק אליעזר (דנ"ה) (דף ר"ח) רצה לתרץ בעד הטור דהיינו טעמו משום דס"ל כיון דאמר נפש היפה תאכלנה אין לך אדם שיאכלנה משום מיאוס עכ"ד יעו"ש בדנ"ז ע"ב ולא נתחוויר כל כך פירוש דהא הטור ז"ל בס' פ"א הביא ההיא דעור הבא כנגד פניו של חמור דמותרין והיינו השליא שהחמור נוצר בו יעו"ש ובודאי דיותר מיאוס הוי שליא של חמור משל בהמה ואפ"ה הביא הדין הטור א"כ גם לשליה של בהמה היה לו להביא ודוק. אהלי יאודה שם, ועיין פרי חדש פא

יב

³⁵ שו"ע ונו"ב יו"ד שה יב

³⁶ ובכה"ג אפי' חי אח"כ זמן ארוך פטור מפדיון ולא אמרי' טרפה אינה חיה, אבל בספק טרפה בתוך ל' פטור מפדיון דהמע"ה, מיהו אם חי אחר כן יב"ח חייב, דיצא מידי ספק טרפה כיון דחי יב"ח. ש"ך שם טז, ואין דבריו מוסכמים, דיש פוסקים דסבירא להו דבאדם טריפה חי, וכמו שכתבו תוספות בשם ר"ת שלהי זבחים [קמז, א

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרה היומי

מסכת בבא קמא

לפיכך אפילו אם הקדים ונתן לכהן הפדיון יחזירו, שלא נתן לו אלא בתורת פדיון והרי לא נתחייב בו, ואין צריך לומר אם מת בתוך שלשים ואפילו ביום שלשים שאין צריך פדיון, דבן חדש ומעלה בעינן.

ואם נתן המעות צריך הכהן להחזיר, ואם מת לאחר שלשים יום כבר נתחייב בפדיון וצריך ליתן לכהן המעות לפדותו ולברך על הפדיון, אבל לא יברך שהחיינו שאין מברכין על שחיה לזמן³⁷, שמתעצב בו.

ז. בהמה גסה ... במסירה ... זו וזו במשיכה

כבר התבאר במסכת קידושין דף כב: ודף כה: שבהמה בין דקה ובין גסה נקנית במשיכה³⁸, ויש אומרים שבהמה גסה נקנית אף במסירה, ויש אומרים שאף בהמה דקה נקנית במסירה³⁹.

יש אומרים⁴⁰ שדבר כבר מאד שאי אפשר ליחיד למשכו נקנה גם במסירה.

ד"ה דילמא] וכן כתוב בהגהת מרדכי ריש פרק ג' דחולין [רמז תשמב] בשם תוספות שאנץ, ובחיבורי להרמב"ם [נחל איתן] בהלכות איסורי ביאה פרק י' הלכה י"א הוכחתי שכן הוא גם דעת הרמב"ם, ואם כן אף אם חי י"ב חודש פטור מפדיון דהמוציא מחבירו עליו הראיה. יד אברהם שם
³⁷ ולא דמי למה שנתבאר בא"ח סי' רכ"ג ס"ב דאע"ג דמת אביו מברך שהחיינו על הירושה דשאני התם כיון דזוכה לירושה משא"כ הכא. ש"ך שם יז

³⁸ שו"ע ונו"כ חו"מ קצו א, וא"צ להגביה, לפי שאין דרך להגביה, ופשוט שנקנה גם בהגבהה, כמו בשאר דברים שאין דרך להגביה, ובמאירי קידושין (דף כה) כתב שגדיים וטלאים וכן אווזים ותרנגולים אינם נקנים אלא בהגבהה, שכן דרכן להגביה. כתב בפעמו"ז שאם מסר לו הרסן, ואח"כ שלא בפני המוכר משך הלוקח את הבהמה, קנה במשיכה זו, אף על פי שלא אמר לו משוך וקני, דמסירת הרסן הוי כמסירת מפתח דמהני בחזקה אף שלא בפניו. בחידושי רעק"א ציין לדברי הנ"י בפ"ק דב"מ שפירש בהך איבעיא (דף ט"ב) דמשוך בהמה זו וקני כלים שעליה, דאיבעיא להו אם בהמה כפוחה נקנית במשיכה ע"י גרירה, כיון שאין דרך לעשות כן, ולא איפשיטא האיבעיא, וכתב רעק"א שמדברי הרא"ש והטור בסימן רב משמע דפשיטא ליה שקונה ע"י משיכת בהמה כפוחה, ועי' אבן האזל פ"ב מה' מכירה ה"ה, ועי' שד"ח כללים מערכת ע' כלל סב שדן אם עובר נקנה במשיכת האם.

³⁹ שתי הדעות ברמ"א שם ומבואר בדברי הסמ"ע דדוקא במקומות שאינו יכול לקנות במשיכה, לא הטריחוהו חז"ל ותיקנו שיקנה במסירה, ודוקא בבהמה ובספינה תיקנו מסירה.

⁴⁰ כן משמע בשו"ע שם קצת ז גבי ספינה מלשון הרמב"ם שסיים וכן כל כיוצא בזה, וכ"כ הטור בשם הרמ"ה, וכ"כ המאירי בב"ב פ' הספינה, אבל דעת התוס' והרא"ש דרך בע"ח וספינה נקנים במסירה, דמסירה דידהו הוי כמשיכה שבנענוע כל דהו הולכת מכחו, ולכן אפילו לא הלכה כלל קנה, אבל שאר מטלטלין לא מהני מסירה, עיין שם. וצ"ע איזה מסירה שייך במטלטלין כבדים, דבשלמא בבהמה שאוחזו ברגלה או בשאר מקומות דהוי תפיסה, וכן כשאוחזו בחבל הספינה, אבל במה שנוגע באבן גדולה או משא כבד מאי מסירה איכא, וצ"ע, ועי' סמ"ע סימן רנ ס"ק טו שכתב דאע"פ דלא מהני מסירה כי אם בספינה ובע"ח, היינו דוקא כעין מסירת אפשר, אבל מסירה נמורה מהני, וצ"ל דאירי במסירה שאין בה משיכה ולא קנין ידו, דאל"ה אמאי קרי ליה מסירה, וצ"ע. עי' באמרי בינה קונטרס הקנינים סימן ז שהאריך לדון בדברים שדרכם במשיכה או בהגבהה אם נקנים במסירה, והביא מדברי הרמ"ה שאם מסרם המקנה לידו קונה אף במסירה, עיין שם באריכות. פתחי חושן שם הערה ח

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרה היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

קנין משיכה⁴¹ בבהמה הוא ע"י שמושכה והלכה או שרכב⁴² עליה והלכה, או שקרא לה ובאה⁴³, או שהכניסה במקל ורצתה לפניו או שהנהיגה בקול⁴⁴, כיון שעקרה יד ורגל⁴⁵ קנה.

מסירה בבהמה היא שאחזה הלוקח ברגלה, בשערה, באוכף שעליה, במשוי שעליה, ברסן שבפיה או בזוג שבצוארה⁴⁶, ונחלקו הפוסקים אם צריך שימסור לו המוכר מיד ליד⁴⁷.

ח. האחין שחלקו מה שעליהן שמין ומה שעל בניהן ובנותיהן אין שמין ... פעמים אף מה שעליהן אין שמין ... בגדול אחי דניחא להו דלשתמעון מיליה

⁴¹ שו"ע ונו"כ שם ג

⁴² והסמ"ע כתב שזה כדעת הר"ף והרמב"ם, אבל דעת הרא"ש והטור שאינו קונה ברכיבה עד שינהיגה ברגליו (בב"י הביא בשם רבינו ירוחם דאשה אין דרכה להנהיג וקונה ברכיבה בלבד, והב"י חולק עליו), וכתב הב"י שגם לדעת הרמב"ם בעינן שתלך (ומיהו בעקירת יד ורגל סגי), ואף על פי שאינה הולכת מחמת הנהגתו, ואילו לדעת הרא"ש והטור בעינן שתלך מחמת הנהגתו, ועי' נה"מ סק"א (ודן שם אם קונה בקנין ד"א), אבל רוכב לבד ואינה מהלכת לא קנה. פתחי חושן חלק ח פרק ו הערה כט

⁴³ עי' לעיל פתחי חושן שם הערה יט מדברי הקצה"ח והנה"מ בסימן רעג אם משיכה מכחו חשיב משיכה, ודעת הנה"מ דלא חשיב משיכה, ולא דמי לקורא לה והיא באה שעשה מעשה בשעת הקנין אבל אם אינו עושה מעשה בשעת הקנין אינו אלא גורם.

⁴⁴ וכתב הסמ"ע דהיינו כדעת הר"ף והרמ"ה, אבל הרא"ש והטור ס"ל דחמור וגמל אינו קונה בהנהגה, משום דבגמרא (ב"מ דף ט ע"א) אמרו בהני איכא חד צד דלא קני, והיינו אותו שאין דרכו בכך, ומספקא לו איזה אינו קונה, ולכן במכר ומתנה אינו קונה לא בגמל ולא בחמור בהנהגה, דאוקי ממונא בחזקת מרא קמא, אבל במציאה והפקד דליכא מרא קמא, אין מוציאין מיד המחזיק, אבל הר"ן בסוגיא דקני בהמה וכלים שעליה כתב דמשיכה שהיא ספיקא דדינא קנה, דהוי כתופס ברשות, עיין שם, ומה נכלל בכלל הנהגה, עיין פתחי חושן שם הערה ל שלכאורה נראה, דקאי רק אהנהיגה בקול, דבאידיך הרי תניא בהדיא בפ"ק דקידושין (דף כב ע"ב) דהוי בכלל משיכה, וכן משמע בהגר"א, ובמאירי בפ"ק דב"מ משמע דגם הכניסה במקל בכלל הנהגה, וכ"כ הב"י בבד"ה, ולכאורה מלשון הרמב"ם והשו"ע אפשר לדייק דגם קורא לה ובאה בכלל הנהגה, ופשטות לשון משיכה נראה שהאדם הולך לפני הבהמה ומושכה, והנהגה שהולך אחריה ומנהיגה, וצ"ע.

⁴⁵ דסגי בעקירת יד ורגל, לאפוקי משאר משיכה דבעינן עקירת כולה, דבעקירת יד ורגל ודאי תעקור כולה.

⁴⁶ וצ"ע שלא הזכיר הטור והרמ"א פרטי דין מסירה.

⁴⁷ בשו"ע סימן קצח סעיף ח כתב שא"צ שימסרנו, אלא כיון שאחזו בה הלוקח במצות המוכר קנה, ובב"י הביא דעת כמה ראשונים דלא קנה אלא כשמסר לו המוכר מיד ליד, ולכאורה נראה שאף לדעת הפוסקים שא"צ מסירה מיד ליד, מ"מ צריך אמירת המוכר, וכמ"ש הרשב"ם במצות המוכר, ואפשר דאף בפניו בעינן אמירה, ולפי"ז לא דמי ממש למשיכה והגבהה דבפניו א"צ שיאמר לו, וצ"ע. ועיין פתחי חושן שם הערה לב שכתב ועדיין לא מצאתי מה הסברא של קנין מסירה, דהיינו שאחזו ברגל הבהמה או במשאה, מבלי שינהיגה, ואפילו לדעת הפוסקים שמוסר לו מיד ליד, איך מוסר לו אחיזה בגוף הבהמה, וכ"ש לדעת הפוסקים שאפילו בלא מסירה, ואפשר שבזמנם היה זה מעין קנין, ופשוט שבשאר מטלטלין לא שייך קנין מסירה.

הלכות הדרף היומי

מסכת בבא קמא

היורשים בנכסי הירושה⁴⁸ קודם שחלקו, מעיקר הדין דינם כשותפים, ואם ניוזנין ומתפרנסין כולם יחד⁴⁹, נוטל כל אחד מתפוסת הבית מזונותיו ומלבושיו הצריכין לו ולבני ביתו, בין הרבה ובין מעט, וכשבאים לחלוק אין מחשבין כמה הוציא כל אחד אלא חולקין בשוה.

גדול האחים⁵⁰ הנושא ונותן בנכסי הירושה, מותר לו לקנות מתפוסת הבית מלבושים יפים יותר כדי שיהיו דבריו נשמעים⁵¹, ולפיכך בשעת חלוקה⁵² אין מנכים שווי הבגדים אף על פי שהם קיימים, ומכל מקום יכולים האחים למחות בו בתחלה שלא יקנה⁵³.

חלק מהאחים⁵⁴ שקנו בגדים לצרכם יכולים שאר האחים לדרוש בשעת חלוקה לשום ולנכות מה ששויים הבגדים באותה שעה, אבל אם אינם כבר בעין אין שמין, ובגדי בניהם ובנותיהם ונשותיהם אין שמין⁵⁵, ובגדי שבת שהם בעין אף של בני ביתם שמין⁵⁶.

⁴⁸ שו"ע ונו"כ חו"מ רפ"א

⁴⁹ כתב בערוה"ש שלא אמרו בניזונין יחד אלא כשגם בחיי אביהם היו ניוזנין יחד משלחן אביהם, אבל אם בחיי אביהם היו ניוזנין בנפרד, ורק לאחר מיתה הנהיגו הוצאותיהם מתפוסת הבית, אין דינם כניזונין יחד, ואין מוחלין זה לזה. ומסברא היה נראה שלא אמרו שדינם כשותפים אלא כשגם מתעסקים יחד בנכסי הירושה, דומיא דשותפים בעסק, אבל כשכל אחד מתעסק לעצמו, אלא שניזונין מתפוסת הבית, יש לעיין אם דינם כשותפין לענין הוצאותיהם, ולא מצאתי חילוק כזה בדברי הפוסקים, וצ"ע. כתב בכסף הקדשים שאם צוה האב שיתפרנסו בניו בשוה, ולא פירש אם בכלל זה גם מלבושים, שיש לנהוג עפ"י מנהגו בחיים כפי שנתן לבניו אחר נישואיהם, שיש נוהגים לתת גם מלבושים קטנים, כן יש לנהוג. פתחי חושן חלק ט פרק ג הערה ב

⁵⁰ שו"ע ונו"כ רפ"ב

⁵¹ ונראה דלא דוקא גדול האחים, אלא כל שמתעסק בנכסי הירושה, כיון שיש תועלת לשאר היורשים במה שלובש. והמור הביא פירוש הרשב"ם שלכתחלה אין לו לעשות כן, אבל בשם הר"ש כתב שאף לכתחלה מותר לו, ופשוט שאינו יכול לבזבז יותר ממה שדרוש לו לצורך הירושה כדרך בני אדם.

⁵² רמ"א סימן רפח סעיף א, ושו"ע סימן קעו סעיף ט. ובסמ"ע (סימן רפח סק"ב) כתב בדעת הרמב"ם שאף בגדול האחים שמין מה שעליו, והמחבר ס"ל כהרמב"ם, ותמה בנה"מ (סק"א) הרי בסימן קעו פסק המחבר שאין שמין. ועי' בחידושי הפלא"ה (סימן רפח) שמפרש גדול האחים דהיינו הבכור. עיין שם, ועי' פעמו"ז, וצ"ע. והש"ך (סימן קעו סק"ב) כתב דבגדי שבת של גדול האחים תליא בפלוגתא, ועי' פעמו"ז (סימן קעו סעיף ט).

⁵³ שו"ע רפ"ב והיינו דוקא אם מיחו קודם שלבש, אבל לאחר שלבש אין יכולים למחות ואף אין שמין לו בשעת חלוקה, ובזה שונה דין גדול האחים משאר אחים, וכ"כ בפת"ש (סק"א) בשם שעמ"ש, וכ"כ בחידושי רעק"א, ועי' פעמו"ז.

⁵⁴ שו"ע ונו"כ רפ"א

⁵⁵ סמ"ע א הביא הטעם מ"ש בשו"ע מפני שכבר זכו בהם לעצמם, וה"ז כאינם בעין, וכתב הסמ"ע שלכאורה למדו דין זה מהא דסימן צו (סעיף כה) לענין בע"ה שאינו יכול לגבות מבגדים שקנה הלוח לאשתו וב"ב, ודוקא בגדי חול אבל בגדי שבת גובין, אולם דחה טעם זה ולמסקנא, צריך לומר הטעם משום דמחלי אהרדי, עיין שם.

⁵⁶ שו"ע סימן קעו סעיף ט וסימן רפח סעיף א. ועיין בפתחי חושן חלק ז דיני שותפין (פרק ב סעיף כה).

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

וכל זה אינו אלא בבגדים הכרחיים, אבל אם קנו בגדים יקרים ותכשיטין, אפילו בסתמא שמין אותם⁵⁷.

ט. שומר שמסר לשומר חייב ... אפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר חייב דאמר ליה את מהימנת לי בשבועה האי לא מהימן לי בשבועה

אין השומר רשאי⁵⁸ למסור הפקדון⁵⁹ ליד אחרים, אפילו כשרים ונאמנים יותר ממנו, אלא אם כן דרך המפקיד להפקיד תמיד דבר חשוב כזה אצל אדם זה⁶⁰.

שומר שמסר לשומר⁶¹, כל שמסר לבן דעת, לא נשתנו חיוביו של הראשון כלפי המפקיד, בין רגיל הבעלים להפקיד אצל שני ובין אינו רגיל, אלא שאם רגיל להפקיד אצלו חייב לקבל שבועת השני לפטור את הראשון.

ואם אין השני בפנינו, או שאינו רוצה לשלם יש מחייבים את הראשון, ויש פוטרם.

אבל אם אינו רגיל להפקיד אצלו, אין שבועת השני פוטרת את הראשון, אלא אם כן יש עדים או שראה הראשון ויכול לישבע שאירע בו דבר שהוא פטור עליו, ויש אומרים שאפילו ברגיל, אם מיעט בשמירתו, כגון שומר שכר

⁵⁷ בערוה"ש שם

⁵⁸ שו"ע הרב (הלכות מציאה ופקדון סעיף ל), ומשמע שיש איסור בדבר אפילו כשרוצה להתחייב בכל החיובים שיבואו ע"י זה, ובשו"ע הרב ציין מקורו ממ"ש בגמרא (ב"מ דף כט ע"ב וגיטין דף כט ע"א) אין השואל רשאי להשאיל, ואף על פי שבגמרא לא הוזכר רק שואל מדברי רש"י בגיטין משמע שגם בשומרים יש איסור בדבר משום שמעביר על דעת בעה"ב. אבל בערוה"ש (סימן רצא סעיף מה) כתב שמדברי הפוסקים משמע שאין איסור בדבר אלא שגורם חיובים יתירים, ואם מוכן לכך רשאי, משא"כ בשואל ושוכר אסור לכתחלה, כדמשמע בגמרא, ומ"מ בסעיף מו כתב שלמעשה אסור לכתחלה למסור לשומר אחר, ונראה שבאופן שאסור, אפילו ש"ח לש"ש אסור.

⁵⁹ כתב בכנה"ג (סימן רצא הגה"ט אות קמח) שלא חייבו בשומר שמסר לשומר אלא בדבר שכבר בא ליד השומר בתורת שמירה, אבל מי שהיה צריך לקבל סחורה של חבירו והלך מעירו, וביקש מאחר שיקבל הסחורה העתידה לבא, אינו בכלל שומר שמסר לשומר, ופקדון בשו"ת לחם רב (סימן קפא), ושם כתב בטעם הדבר שכיון שהיה עומד לצאת מעירו, ואפשר שלא היה מי שיקבל הסחורה והיה נאבד ומצוה קעבד, עיין שם.

⁶⁰ שו"ע סימן רצא סעיף כו, ומלשון שו"ע הרב (שם) משמע שבזה מותר לכתחלה, אבל מדברי השו"ע לכאורה לא משמע כן.

⁶¹ פתחי חושן חלק ג פרק ד סעי' ו – ח ועיקר הסוגיא בב"מ ולהכי לא הארכתי כאן.

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

שמסר לשומר חנם, אין השני יכול לפטור את הראשון בדבר שהוא פטור, והראשון חייב, ויש אומרים שאם מיעט בשמירתו, אפילו בירור גמור אינו מועיל לפטור את הראשון.

מסר למי שאין הבעלים רגיל להפקיד אצלו, בכל אופן צריך בירור גמור שלא פשע השני, ואם מסר לו בפני המפקיד ולא מיחה, פטור.

ולכן, שומר חנם שמסר לשומר שכר, ונאנס אצל השני, והוברר כן על פי עדים או שראה הראשון ונשבע, או ברגיל להפקיד אצלו ונשבע השני, שניהם פטורים. ואם נגנב אצל השני, השני שהוא שומר שכר משלם לראשון, והראשון משלם לבעלים.

י. עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה הימנו

עשה עבדו⁶² אפותיקי אפילו בסתם ומכרו, בעל חוב גובה ממנו מפני שיש לו קול, שהעבד עצמו מגיד לכל⁶³ שעשאו רבו אפותיקי והיה להם ללקוחות להזהר. וי"א שאפילו במלוה על פה⁶⁴.

יא. שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה הימנו ... לית ליה קלא

⁶² שו"ע ונו"ב חו"מ ק"ז ה'

⁶³ לבוש שם. דדוקא מבה דעשאו אפותיקי יצא הקול, וכיון שיצא הקול דינו כקרקע, דטעם קרקע דגובין מלקוחות הוא מטעם דיש לה קול אפילו בלא אפותיקי דנשתעבדו לבעל חוב ולא היה להם ללקוחות ללוקחה ובשלקחו אפסידו אנפשיהו, הכי נמי בעבד דוקא כשעשאו אפותיקי. והטעם אפשר הוא משום דאז עבד גופא מפיק קלא ואומר לכל שעשאו רבו אפותיקי למלוה. סמ"ע יט

⁶⁴ אפילו האפותיקי בעל פה רק שההלוא' היתה בשטר ה' המגיד, והב"ח כ' דצ"ע דנראה אפי' ההלוא' בעל פה משום דהעבד מוצי' קול וכן כ' בספר ת"ח פרק חז"ה ולדבריהם צ"ל דיש עדים שלא פרע כגון שאומרים לא זזה ידו בו' או שהוא תוך זמנו ודו"ק ובש"ג פ' חז"ה דף קפ"ג ע"ב כ' דברי הרב המגיד וכ' שמדברי הרא"ש פ"ק דב"ק משמע להדי' דצריך שיעשנו אפותיקי בשטר וע"ש וכ"מ לכאורה באמת בהרא"ש שם ע"ש. ש"ך ד. עיין תומים (סק"ז) שהאריך בזה והעלה דלכו"ע בעי שטר ושצריך שיכתוב בו על כל פנים שעבוד מטלטלין וקרקע, רק אף שלא נזכר בו עבד זו לאפותיקי מ"מ גובה משעבדי דאית ליה קלא, אבל אם לא נזכר בשטר שום שעבוד מטלטלין, כיון דקי"ל (סימן רב ס"ט) עבדא כמטלטלין דמי, מה יועיל דאית ליה קלא הא לא משתעבד ומן יתומים גם כן לא גבי מדינא דגמרא, ומכל שכן אם לא היה הלואה כלל בשטר דלית ליה שעבוד כלל,

הלכות הדף היומי

מסכת בבא קמא

עשה שורו⁶⁵ אפותיקי ומכרו, או נתנו במתנה⁶⁶, אין בעל חוב גובה ממנו וכן שאר מטלטלין, מפני שאין להם קול ולא מצי לקוחות ליוהר⁶⁷, ואפילו ידע הלוקח שעשאו אפותיקי כגון שהיה עד באותו מלוה, אפילו הכי אין המלוה גובה ממנו דלא פלוג רבנן⁶⁸.

⁶⁵ שו"ע ונו"כ שם ג.

⁶⁶ סמ"ע שם יב מהרשב"א בתשובה ועיין תומים (סק"ו) כתבת שהוא ספיקא דדינא כי נראה כי רש"י (גיטין מ: ד"ה הקדש) ותוס' (ב"ק קט. ד"ה לזה) חולקים, ועיין קצוה"ח שם א.

⁶⁷ מטלטלי לאו בני שטרי נינהו, משום דהלוקח לקחם אותן מיד לביתו, ואין כאן שעבוד קרקעות להיות עומד לזכרון ע"י השטר. סמ"ע שם יד.

⁶⁸ דאפילו התרה המלוה בלקוחות ואמר להם אל תקנו מטלטלי הלוה, אינו גובה מהן, מפני שלא חל עליהן שעבודו כלל. סמ"ע שם טו.